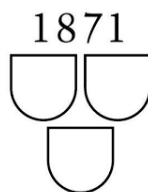

Ismeretlen mester- Szent Dorottya Barkáról

Készítette:
Szűcs-Szabó Balázs
harmadéves Faszobrász-restaurátor hallgató

*Magyar Képzőművészeti Egyetem
Restaurátor Tanszék*

Tartalomjegyzék:

• A műtárgy adatai:	3
• A műtárgy leírása:.....	4
• Ikonográfia:	5
• Analógiák:	7
• Eredete:	8
• Restaurálás:	11
• Preferencia/Választás:	13
• További kutatói munkák:	13
• Bibliográfia:.....	14

A műtárgy adatai:

Méret:

- Magasság: 169,5cm
- Szélesség: 48cm
- Mélység: 27,5 cm

Anyag, technika:

hársfa, festett, aranyozás nyomaival

Alkotó:

ismeretlen mester

Tartozékai:

tartozékai hiányoznak

Származási hely:

feltehetően a Barkai gótikus kegytemplom

Órzési hely:

Magyar Nemzeti Galéria D épület, Földszint, Templomok ékességei - Gótikus művészet Magyarországon 1300-1500

Restaurátorok:

- Németh Kálmán (1954)
- Pernek István (1967)
- Eisenmayer Tiborné, Menhártné Hernády Szilvia (2000-2002)

A műtárgy leírása:

Szent Dorottya szobra egy jellegzetesen gótikus, lágy stílusú körplasztika. Hátulja üregelve van, tekintete nemesen lefelé néz, ezekből tudunk következtetni eredeti funkciójára. Társával a Barkai Szent Katalin szoborral együtt valószínűleg egy oltárban helyezhették el őket, jóval fej magasság fölött. Frontális nézetéből kitűnik a kontraposztba való elhelyezkedés. Azonban a kontraposzt szabályaival ellentétben a szobornál a fej nem teljesen a támasztó láb felett helyezkedik el. Csípőjének bal oldala és a bal válla feljebb helyezkedik el a másik oldalához képest. Felsőteste enyhén bal oldalra dől. Fejét hátra húzza és lefelé billenti állát, ezáltal tekintete a szemlélőre irányul. Mozdulatai „S” alakban rajzolják ki alakját, dinamikusságot kölcsönözve annak.

Mindkét keze szorosan a teste mellett, a dereka magasságában helyezkedik el, a ruharedőinek takarása miatt csupán csak csuklóig látszanak. Jobb kezének ujjai hiányosak, valószínűsítem hogy kinyújtva azokat a hasa előtt tartotta. Ezzel a kezével vagy ruhájának egy redőjét tartotta, vagy a vértanúságának is megfelelő pálmaágat, azonban ez a megmaradt részletekből egyértelműen nem állapítható meg. A bal keze teljes. Tenyerén egy virágos kosarat tart, amelyet a testéhez szorít, a kiegyensúlyozása miatt. A kosár meg van töltve rózsákkal és almákkal, az attribútumának megfelelően. A bal keze, az arca, nyaka és a mellkasának egy kis részlete fehérre van festve. Az eredeti festékréteg szinte teljesen tönkrement, színét a restaurátorok által végzett kutatások tudták igazolni.

Feje tetején fa csap található, aminek eredetileg egy korona megtartása volt a célja. Ezt a szobor első restaurálása során megpróbálták rekonstruálni. A haja arcának két oldalán nagy tömegben látható. Korának megfelelő stílusban fonva van, amelyet ízes, ritmikus faragással érzékeltettek.

A szobor erősen fodrozódó, finom szövetű a ruhát visel. Ezek az anyagok egy albára vett palást formáját rajzolák ki. A palástját, a mellkasának közepén egy kerek alakú bross, vagy más néven boglár fog össze. A térdétől lefelé látható albájának alja a hosszúsága miatt lágyan hajlik rá a szobor talapzatára, így a lábai sem válnak láthatóvá. Az anyagok esése nagyon szépen kirajzolja az alak dinamikus testtartását. Felsőtestére rásimul a palástjának szövete, emiatt érezhetővé válik ruhájának súlya. Két vállán, bal csípőjén és jobb combján van megfeszítve. Ezek a testrészek a legtöbb redőzet kiindulási pontjai. A Jobb karján erősen felhalmozódó drapériamennyiség a hasától lefelé „U” alakú fodrokat hoz létre. Mindkét karjánál az anyag széle lépcsősen, orgonasíp szerűen hullik alá, majd simul testéhez. A faanyag erős aláfáradásai intenzív plaszticitást kölcsönöznek a szobor egész felületén. Restaurálás során a szakemberek aranyozás nyomait találták a ruha felületén. Ez által könnyedén el tudjuk képzelni, hogyan is nézhetett ki ez a műalkotás, amikor bekerült eredeti helyére. Mára ebből nem sokat láthatunk. Helyén a szobor faanyagának a már megöregedett színe látszik.

Ikonográfia:

Története Kapadókiai Szent Dorottyát rendíthetetlen hite és az 311-ben elszenvedett vértanúhalála miatt tisztelik. Története szerint Kappadochiában, egy cezárei család lánya volt. Közismert volt szépségéről, alázatosságáról, szüzi tisztaságáról és okosságáról. Dioklecián császár keresztényüldözése alatt kínvallatásra fogták, mert megtagadta a császár által kívánt bálvány-áldozat bemutatását. Hű maradt hitéhez, mondván hogy a mennyei császár neki mást parancsolt, tudniillik hogy a halandók neki szolgáljanak. Másodszori felszólításra sem engedelmeskedett. Jobban félt a bűnbeeséstől, mint a földi kínoktól. Ezt válaszolta „Kínzásaid rövid ideig tartanak, a pokol tüze ellenben, mely osztályrészem lenne, ha hallgatnék szavadra, örökké tart. Balgaság volna a rövid ideig tartó szenvedés elkerülésére örökké tartó kínokba rohanni. Nem félek kínzásaidtól, mert az Úr mondta: Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, a lelket azonban nem tudják megölni" (Mt 10,28).

A császár megbízottja, Sapritius, először csigákra akasztatva kínoztta. A műveletet félbeszakítva két keresztény hitét elhagyott nőre bízta rá, Krisztára és Kalisztára, hátha azok lebeszélnek erős hitéről. Az ötlet fordítva sült el. Dorottya bűnösségüktől való megtérésükért örök üdvösséget ajánlott nekik, ők pedig ezt térdre borulva elfogadták el. Sapritius dühében azonnali máglyahalálra ítélte a két nőt, amit Dorottya szeme láttára hajtottak végre. Újabb kínzások után végül lefejezésre ítélték.

A kivégzésre vonulva egy Teofil nevű ügyvéd kigúnyolta, mondván ha tényleg jegyeséhez Krisztushoz jut, ahol mindig tavasz van, küldjön majd tőle egy kosár virágot és gyümölcsöt. Dorottya ezt meg is tette. Közvetlen a fűvesztése előtt a hóhértól egy kis időt kérve, még egyszer utoljára imádkozásba borult. Egy kisgyermek jelent meg egy kosárral amiben három kinyílt rózsza és három alma volt. Kérte a gyermeket hogy ezeket vigye el Teofilnak, mondván hogy ezeket Dorottya küldi neked jegyesének kertjéből. Kivégzése másnapján az ügyvédet ez a kosár gyönyörű virág és gyümölcs fogadta. Később ő is megtért, azonban hitéért őt is feljelentették és kivégeztették.

Ezekből a tárgyakból eredeztethetőek az attribútumai, a rózsza és az alma, ami általában egy kosárban tart karjában. A Barkai Szent Dorottya szobron csak ezeket a jelvényeket vehetjük észre, azonban a korabeli rézkarc, ólomüveg, festmény ábrázolásokon többször látunk az eredeti tárgyakon kívül pálmaágot, ami a vértanúság jele, könyvet, amely a bölcsességére utal, vagy egy kisdedet. Az viszont majdnem mindenhol megegyezik, hogy a szent szépségét lágy, lefelé irányuló tekintetével, finom álló helyzetben való elhelyezéssel ábrázolják. Ezáltal válhat a szelíd, erényes, de mindezek mellett gyönyörű Dorottya példaképpé az igaz hitre nyitott szemlélők számára.

Analógiák:

A Barkai Szent Dorottya szobor alapvetően az 1390-1400-as években készült Szép Madonna szobrokkal mutat hasonlóságot. Ez a gótikus szobortípus a szelídség, nyugalom és harmónia hangsúlyozásával az istennel való tökéletes egyessülést igyekszik kifejezni. Jellemző mindegyiknél a karoknak a tartása és az ezekről aláhulló fodrozódó ruharedők ritmusos játéka. Két típusát tudjuk elölöníteni egymástól. Egyik a "klasszikus" kompozíció, amelynek legszebb tagjai a toruni és a krumlovi madonna. Ezt egy erős "S" alak jellemmez, széles piramisszerűen a földre hulló palástja erősen fodrozódik. A Barkai Szent Dorottnyára is jellemző másik stílus a "higgadtabb" forma. Az előbbivel ellentétben ezeknek a szobroknak a ruhájuk kevésbé hangsúlyos, szélességének arányai inkább csökkennek lefelé haladva.

Inkább a függőleges irányt használják ki kompozíciójukban, ezzel méginkább kihangsúlyozva a szobrok kontraposzt tartását. Ennek egyik első magyarországi példája az 1400 körül készült *busóci Madonna*.

A Szép Madonna stílusnak a használata nagyjából egy térségre lokalizálható, a nyugat-cseh és salzburgi érsekség területére, innen terjedt át a Felvidék területeire. Azonban ezek között a szobrok között csak stílusbeli analógiákat tudunk keresni.

A Szép Madonnák szobrainál a hasonlóság ugyanúgy megmutatkozik dinamikus és mindemellett lágy testtartásban, mint az apró részletekben. Szent Dorottya előkelő mozdulatát játékosá tevő kontraposzt, csípőjének kibillentése, finoman meghajlott S alakja nagyon emlékeztet a *kislonnici madonnára*, vagy a *toporci Szent Jakab és Szent Fülöp-templomból származó madonnára*. Míg a kézfejének, és az alkarjának mozdulata itt nyilvánvalóan eltér a Szent Dorottya szobortól, hiszen Máriának a kisdéd Jézust kell vele megtartania, maga a karoknak a magassága, a felkarnak a szerény testhez simulása megegyezik. Ezekből a szobrokból inspirálódhatott az alkotó, hiszen ezek is a felvidék e különösen kecses stílusához tartoztak. Ha ruhájának méretét, típusát, az anyag kidolgozottságának szabályos, ritmikus esését nézzük, inkább társával a *Barkai Szent*

Katalinnal lehet összehasonlítani. Azonban itt sem tökéletes az analógia, hiszen a Szent Dorottya szobron a redők több árnyékot vetnek, plasztikusabbak, szigorúbb ökonómia jellemzi a redőhajtást. Török Györgyi így ír a Szent Dorottya és Szent Katalin szobrok arkifejezéséről *“Az arcok plasztikus megformálása, lírai kifejezése a “Szép Madonnák” hatását mutatja, de a két barkai szent a kor idealizált női szenttípusával szemben szokatlanul egyéni kifejezőerővel rendelkezik.”*¹ Éppen ezért arra gondolok hogy tökéletes stílusbeli analógiát nehezen tudnék találni ebben a műtípusban.

Eredete:

A Barkai Szent Dorottya szobor eredetét sok homály fedi, még a témában jártas restaurátorok, művészettörténészek is csak következtetni tudnak. Radocsay Dénes a szoborról készült kutatásában leírja, hogy *“ A negyvenes évek elején, párdarabjával, a Szent Katalinnal együtt egy budapesti magángyűjteményben bukkant elő. Korábbi sorsa, története ismeretlen. a múlt*

*század utolsó harmadában, a századforduló táján folyt művészettörténeti felfedező utak során észrevétlen maradt.”*² Eredeti helyéről sincsenek pontos adatok, csupán csak találgatni tudunk. Radocsay Dénes szerint a magángyűjteménybe Barkáról került. Azonban az itt épült gótikus templom nem lehet az eredeti helye, hiszen az a szobor keletkezése (1410-1420) után épült fel 1482-ben. Ő inkább Rozsnyó hajdani plébánia templomát, a mostani székesegyház épületét jelölné ki a szobor eredeti kiállítóhelyének. Itt egy szárnyasoltár részletét képezhette Szent Katalinnal, és talán egy Madonnával együtt.³

Az oltár eredeti kinézetének elképzeléséhez korának meghatározása és a szobor mérete nyújthat segítséget. A korabeli szárnyasoltárok kinézetét Radocsay egy másik írásában így jellemezte *“Korai, 14. századi szárnyasoltáraink méretei az egy-két métert még alig haladták*

¹ Török Györgyi: Gótikus festészet és szobrászat Magyarországon, A Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállítása, 2005/3, 12.

² Radocsay Dénes: A barkai Szent Dorottya, *Művészet*, 10. évfolyam, 9. szám, 1969, 26-27.

³ Radocsay Dénes: A barkai Szent Dorottya, *Művészet*, 10. évfolyam, 9. szám, 1969, 26-27.

meg, szobrász-festői díszük is szerényebb volt egykor. Majd a polgári és az egyházi igényekkel együtt fejlődve, a 16. század elejére nőttek hatalmasra ezek az egyre dúsabban ékesített impozáns faépítmények; példa rá a remekművű, 26 szoborral díszített lőcsei főoltár, amely a 20 méteres magasságot megközelítve, a legnagyobb gótikus oltárépítmények közé tartozik.”⁴

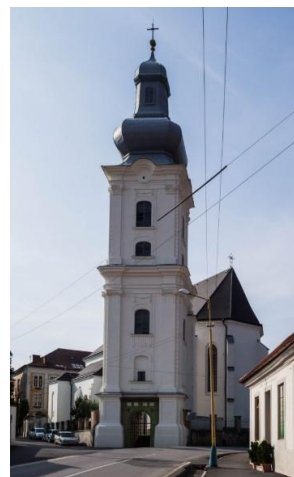
Ezeket a megállapításokat magam is felül akartam vizsgálni. A szobrok 170 cm-es magasságából és a szobrokat tartalmazó szárnyasoltárok arányrendszeréből ki tudjuk következtetni, hogy körülbelül mekkora is lehetett ennek az oltárnak a befoglaló mérete. Analógiaként a nem sokkal messzebb található Kassai Dóm, Szent Erzsébet főoltárát használtam fel. Ez az oltár habár 60 évvel később készült (147-1477), a szobrok méretei közel megegyezők. Mária alakja 202cm, jobbján a bibliai Szent Erzsébet 184cm, balján pedig az Árpád-házi Szent Erzsébet 183cm. A oltár teljes magassága 12,6 méter, amelyből a szobrokat körülvevő szárnyas oltár szekrénye megközelítőleg 4méter magas és széles lehet. Az erre elhelyezett áttört faragással díszített oromzat egy neogótikus kiegészítés, így az oltár teljes méretével nem tudunk számolni. Az arányokat megfigyelve megállapíthatjuk, hogy a szekrény magassága és szélessége nem lehetett kisebb mint 3,3 méter. Így az szárnyasoltár nem lehetne kisebb mint 6,6 méter széles és 3,3 méter magas.

A két vizsgált szobrunk a korabeli gótikus művészetnek két igen kvalitásos darabja. Nehéz elképzelni hogy ennek ellenére egy díszítésektől mentes szárnyas oltár részét képezhették volna. Véleményem szerint indokolt az oltárnál legalább 10 méteres magassággal számolni.

A Barkai gótikus kegytemplom ezeknél a méreteknél lényegesen kisebb lehetett. Barka lakossága mindig is nagy szegénységben élt. Több hosszabb időszak is volt amikor a plébánia elárvult, a templom pap nélkül maradt. A kvalitásos szobrokról elképzelhetetlen hogy egy olyan templomba szánják, amelynek üzemeltetése ennyire kérdéses. Az egykori kegytemplom helyére egy újat építettek fel, melynek apszisában ma egy megközelítőleg négy és fél méter magas neobarokk oltár látható. Ez az oltár tökéletesen kitölti az apszis maximális befogadó képességét. Az elképzelt oltárunk méretei bőven meghaladják ezeket a befoglaló méreteket. Habár az csak feltételezés, hogy az eredeti templom méretei megegyeztek a mostaniéval, azt ki lehet jelenteni, hogy a házak és az utcák által közrefogott terület közel sem volt elegendő egy akkora méretű templomnak, ami be tudta volna fogadni ezt az oltárt.

⁴ Radocsay Dénes: A Szépművészeti Múzeumban- Gótikus szobrok, *Budapest*, 7. évfolyam, 6. szám, 1969, 23.

A Radocsai Dénes által meghatározott rozsnyói Szűz Mária Mennybemenetele templom már sokkal inkább alkalmas egy ilyen oltár befogadására. A templom 1403-ban készült el, körülbelül 10 évvel korábban, mint amikor a szobrokat datálják. Nevéből adódik belső díszítésének ikonográfiai programja is. A művészen megfestett, gótikára igen jellemző csillagboltozatán kívül eredeti freskókat is láthatunk. Ezek Mária életének különböző jeleneteit ábrázolják. A hasonló tematikájú templomokban jellemző, hogy Szűz Máriát más női szentekkel ábrázolják.

Továbbá ezeken a díszítéseken kívül más, eredeti gótikus berendezést sem tudunk felfedezni a templom belső terében. Szatmári Péter *A kassai Árpád-házi Szent Erzsébet főoltár restaurálásainak története* című szakdolgozatában kifejti, hogy a török hódoltság, valamint az idegen zsoldos fosztogatások miatt nagyon sok gótikus műkincsünk veszett el. Mohamedán vallás által tiltott a figurális ábrázolás a templomokban, így az elfoglat települések templomaiban talált táblaképeket, szobrokat előszeretettel semmisítették meg. Valamint a reformáció során képrombolás alatt is rengeteg oltárt és szobrot pusztítottak el a protestánsok a Bibliai tízparancsolat negyedi pontjára hivatkozva. A két szent szobrát is valószínűleg hasonló megpróbáltatások elől menekíthették ki. A restaurátor vizsgálatok során feltárt állapotukon látszik, hogy nem megfelelő körülmények között tárolták, már a szobor keletkezése óta.

A Rozsnyói templomban ma egy monumentális méretű, jellegzetes késői barokk stílusú oltár látható. Ennek a helynek a méretei már kiválóan be tudnák fogadni a női szentek oltárát. Az elhelyezést külön indokolja még az oltár jobb oldaláról érkező fény. A gótikus ólomüveg ablakon keresztül, pompás fény áradhatott a szentek eredetileg aranyozott ruháira. Egy másik lehetséges helye a templom mellékhajójában lehetett. Itt azonban kisebb a belmagasság és a megvilágítás sem adott.

Egy másik kutatás szerint a szobrok eredeti helyét a kassai Szent Erzsébet-dóm késő gótikus főoltárának, vagy az egyik mellékoltárának helyén kereshetjük⁵.

Restaurálás:

Miután a szobor a magángyűjteményből csere útján átkerült a Magyar nemzeti galéria tulajdonába több restaurálási folyamaton is keresztül esett, amikről Radocsay egy másik írásából tudhatunk meg többet. Miszerint a szobrot többször is restaurálták. Először 1954-ben Németh Kálmán, majd 1967-ben Pernek István.⁶ Ezt egy teljes feltárás és restaurálás követte amely Menhártné Hernády Szilvia és Eisenmayer Tiborné munkája volt 2000 és 2002 között.

A szobroknak súlyos volt az állapotuk. A faanyag több helyen hiányos volt, arcuknak és ruhájuknak festékrétege majdnem teljesen eltűnt, vagy újrifestették. A szobrok faanyaga élesen hasadozott, szerkezete - Dorottyáé többszöri kezelés ellenére is- pudvásan fellazult, több helyen szivacsoan felpuhult. A nyomokból következően arra a megállapításra jutottak hogy nedvesedés, ázás és az azt követő gombakár roncsolhatta szerkezetüket ennyire. A feltárást végző restaurátorok mindezekből arra a következtetésre jutottak, hogy a szobrok már régóta sérülten, védőréteg nélkül állhattak egy nyirkos helyen.

Elsődleges feladatuk a faanyag helyreállítása és konzerválása volt, mindezt úgy, hogy a megmaradt festékréteget rögzíteni tudják. Végző lépésként a szobrok néhány hiányát egészítették ki. Gerevich László Így ír egy 1941-es szövegében a szobor faanyag beli hiányairól “ Szent Dorotya kosarának pántja hiányzik, jobb kezének ujjai letöredeztek, fejét valószínűleg korona díszítette, amelynek csak magva maradt meg, talpfáján cikkely szerű letörés látható.”⁷.

⁵ Eisenmayer Tiborné, Menhártné Hernády Szilvia: Restaurátori dokumentáció. Szent Dorotya szobra, 2008

⁶ Radocsay Dénes: A középkori Magyarország faszobrai, Budapest, 1967, 44-45.

⁷ Gerevich László: Felvidéki szobrászat stílusváltozásai I., in: Szépművészet, szerk.: Márai Ödön, 1941, 301-302.

Továbbá leírja, hogy a megmaradt festéknymokból következtetve, milyen lehetett a szobor eredeti megjelenése“ Többszörösen átfestették, de már ez is csak nyomokban látható. Helyenként megmaradtak a szobrot borító gyolcs darabjai, az azt fedő gipszrétegben pirosbólus található, s ezt még olyan helyen is felfedezhetjük, ahol a gyolcsréteg hiányzik. A piros réteg felett a köpenyen és a ruhán aranyozás nyomai tűnnek elő, éppúgy, mint a vászonnal borított hajfürtökön. A piros réteg felett kék réteget találunk, majd legfölül, legszembetűnőbben a köpeny kézalatti részein sárgát. A kosár eredetileg zöld volt. Bizonyosra vehetjük hogy a ruhán és a köpenyen polimentaranyozás volt. A bélés színére biztos támpontot nem kapunk.”⁸A köpenyenének szegélyét és az ujját valószínűleg plasztikus, geometrikus minta díszítette amelynek mintáját a vékony alapozó miatt a fába is át tudott nyomódni. A szobrok talapzatán középkori festéknymokat nem találtak.

A két szobor felületén a 2002 ig végzett feltáráson sok különböző festékréteget találtak. Szent Katalin szobra műkereskedelmi ízlésnek megfelelő, az egész szoborra kiterjedő tölgyfa hatású patinával került a Szépművészeti Múzeum gyűjteményébe. Ezzel ellentétben a Dorottya szobor sokkalta törékenyebb hársfa és alapozás felületét mutatta a gyűjteménybe kerülésekor. Több alkalommal is felmerült, hogy a két szobor nem ugyanannak a mesternek a keze műve.

A restaurátorok feladata többek között a gombakár megállítása, és az ez által okozott szerkezeti romlás konzerválása volt. Ezen felül feladatuk volt még az eredeti rétegek felkutatása és azoknak a felszínre hozása. A Szent Katalin szobor esetében ez a vastag méhviaszt és kátrányt tartalmazó patina eltávolításában merült ki. Az így előkerült alsó, eredetinek vélt festékrétegeket rögzítették, hiányosságukat indokolt mértékben kiegészítették. Ez nagyon szépen megjelenik az arcok színein és a szemük tekintetének helyreállításán.

A feltárási és a restaurálási folyamatok közben megfigyelt művészi értékek és a fizikai vizsgálatok eredményeiből szépen lassan bizonyossá vált hogy a két szent egy mester keze alól került ki. Továbbá azt is ki lehet jelenteni hogy a szobrok egymás mellett állhattak egy szárnyasoltárt díszítve.

⁸ Grevics Iászló: Felvidéki szobrászat stílusváltozásai I., in: Szépművészet, szerk.: Márai Ödön, 1941, 301-302.

Preferencia/Választás:

A feladathoz szükséges mű kiválasztásánál több szempontot vettem figyelembe. Fontos volt számomra hogy egyetemi specializációmhoz híven a faszobrok közül válasszak. Egy igazán érdekes, rejtélyes eredetű szobor után akartam nyomozni, amely kirív valamilyen szempontból a többi közül. A Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében kutatva találtam rá erre a szoborra. Egyből elbűvölt. Még így hatszáz év múlva is el tudta érni a célját a szobor készítője.

További kutatói munkák:

A tanulmányaim további részében szeretnék még foglalkozni a felvidéki gótikus oltárok keletkezésével, történeti megismerésével. Célom hogy a szobrokat, oltárokat a készítőjéhez, műhelyéhez lehessen kötni. Kutatásaimban Radocsay Dénes terjedelmes írásait, és külföldi szakirodalmakat tanulmányoznék. Ezek mellett szabad szemmel vizsgálnám, és egy nagyobb méretű fényképtárat is készítenék a kutatáshoz.

Bibliográfia:

- Radocsay Dénes: A barkai Szent Dorottya, *Művészet*, 1969, 10. évfolyam, 9. szám, 26-27.
- Radocsay Dénes: A Szépművészeti Múzeumban- Gótikus szobrok, *Budapest*, 1969 7. évfolyam, 6. szám, 23.
- Radocsay Dénes: A középkori Magyarország faszobrai, Budapest, 1967, 44-45.
- Eisler János: Nézzük meg együtt a Szépművészeti Múzeum Szent Madonnáját, *Művészet*, 1975, 16. évfolyam, 8. szám, 16-17.
- Török Györgyi: Gótikus festészet és szobrászat Magyarországon, A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai, Budapest, 2005, 12.
- Eisler János: Faszobrászat- A 15. század első két évtizede, Magyarországi művészet 1300-1470 körül, Akadémia kiadó, Budapest, 1987, 593-594.
- Diós István,: Homiliák szentekről, Szent István társulat, Budapest, 2001, 102.
- Kádár Márta: Az örökkévalóság művészei, *Élet és tudomány*, 2007. január-június, 62. évfolyam, 24. szám, 760-761.
- Grevics Iászló: Felvidéki szobrászat stílusváltozásai I., in: Szépművészet, szerk.: Márai Ödön, 1941, 301-302.
- Monogrammist M: St Dorothy, papír, rézkarc, kézi fetés, 66 x 51mm, 1500-1525, British Museum, https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1868-1114-100 (2023.05.02)
- Cseh mester, Wittingau mester: Alexandriai Szent Katalin, Szent Dorottya és Szent Borbála, festmény, olaj, fa, 106 × 117 cm, 1390–1395 körül, Szépművészeti Múzeum, Régi képtár, <https://www.szepmuveszeti.hu/mutargyak/alexandriai-szent-katalin-szent-dorottya-es-szent-borbala/> (2023.05.02)
- Délnémet festő: Szent Margit és Szent Dorottya, festmény, olaj, lucfenyő, 48,5 x 32 cm, 15. század vége, Szépművészeti Múzeum, Régi képtár, <https://www.szepmuveszeti.hu/mutargyak/szent-margit-es-szent-dorottya/> (2023.05.02)
- A dóm főoltára
<https://guideathand.com/hu/sight/the-cathedrals-main-altar> (2024.11.15)
- Szent Dorottya
<https://archiv.katolikus.hu/szentek/0206-27.html> (2024.11.15)

- Radocsay: Szép madonna, 1967:31,
42.<https://lexikon.katolikus.hu/S/Sz%C3%A9p%20Madonna.html> (2024.11.15)
- Bernáth Tibor: A Karmelhegyi Szűz Mária tisztelete Barkán, Barka, 2003. 51-52.
<https://bucsujaras.hu/barka/index.html> (2024.11.15)
- Juhász István: Alexandriai Szent Katalin (?) és Szent Dorottya Barkáról, A restaurálás művészete, A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai 2014/3, 36-39.
https://issuu.com/szepmuveszeti/docs/a_restaur_l_s_m_v_szete?fbclid=IwY2xjawGj6rtleHRuA2FlbQIxMAABHX4bIgMR5GF4wi6w3cCvDpz9x_cIhihr_dKZx9xCwhOuQS_Qjk3OySHWGg_aem_KGUJZf0krYh-7Ad9MGk_Ug (2024.11.15)